

"Mizhnarodni standarty bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 1-26" [International accounting standards in the public sector 1-26]. <http://www.minfin.gov.ua>

"Natsstandarty bukhobliku v derzhavnomu sektori" [National standards of accounting in public sector]. <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomu-sektori/>

"Ohliad zakonodavstva. Udoskonaleno formy ta poriadok skladannia zvitnosti biudzhethnymi ustanovamy" [A review of the legislation. Improved forms and procedures for reporting budgetary institutions]. <https://onz.com.ua>

Pankevych, L. et al. "Oblikova polityka biudzhethnoi ustanovy" [The accounting policies of budgetary institutions]. <http://read-book.com/pbooks/book-32/ua/chapter-1487/>

Popadiukha, N. "Posylennia statusu oblikovykh pidrozdiliv cherez zaprovadzhennia Instytutu derzhavnykh bukhhalteriv" [The strengthening of the status of accounting entities through the introduction of the Institute of public accountants]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, no. 5 (2009): 116-124.

Yanchuk, H. V., and Yanchuk, V. I. "Osnovni zminy obliku osnovnykh zasobiv v derzhavnomu sektori v zvi'язku iz vvedenniam Natsionalnoho P(S)BO 121 «Osnovni zasoby»" [The main changes of the asset accounting in the public sector in connection with the introduction of the National P(C)BU 121 "fixed assets"]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 2 (2016): 90-102.

УДК 657.24

РОЛЬ ТА МІСЦЕ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

© 2016 КОСАТА І. А.

УДК 657.24

Косата І. А. Роль та місце бухгалтерського обліку на підприємстві

Бухгалтерський облік посідає одне з провідних місць у системі управління підприємством. Він віддзеркалює реальні процеси виробництва, обігу, розподілу і споживання та становить інформаційну базу для характеристики фінансового стану й планування діяльності підприємства. За допомогою інформації, яку надає бухгалтерський облік, можна виробити стратегію функціонування підприємства, що включає таке: 1) найефективніше використання наявних ресурсів; 2) контроль поточної діяльності підприємства; 3) планування його стратегії й тактики; 4) усунення суб'єктивності під час прийняття управлінських рішень; 5) прогнозування показників розвитку підприємства та 6) знаходження резервів щодо підвищення ефективності його роботи. Отже, система бухгалтерського обліку має неабияке значення для роботи будь-якого підприємства, оскільки має надавати повну, точну й достовірну інформацію для прийняття виважених управлінських рішень як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами.

Ключові слова: бухгалтерський облік; підприємство; управлінський облік; прийняття рішень.

Рис.: 2. **Бібл.:** 12.

Косата Інна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики, обліку та аудиту, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: kosataya@ukr.net

УДК 657.24

Косатая И. А. Роль и место бухгалтерского учета на предприятии
Бухгалтерский учет занимает одно из ведущих мест в системе управления предприятием. Он отражает реальные процессы производства, обращения, распределения и потребления и составляет информационную базу для характеристики финансового состояния и планирования деятельности предприятия. С помощью информации, которую предоставляет бухгалтерский учет, можно выработать стратегию функционирования предприятия, включая следующее: 1) эффективное использование имеющихся ресурсов; 2) контроль текущей деятельности предприятия; 3) планирование его стратегии и тактики; 4) устранение субъективности при принятии управленческих решений; 5) прогнозирование показателей развития предприятия и 6) нахождение резервов по повышению эффективности его работы. Таким образом, система бухгалтерского учета имеет большое значение для работы любого предприятия, поскольку призвана предоставлять полную, точную и достоверную информацию для принятия взвешенных управленческих решений как внутренними, так и внешними пользователями.

Ключевые слова: бухгалтерский учет; предприятие; управленческий учет; принятие решений.

Рис.: 2. **Библ.:** 12.

Косатая Инна Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры статистики, учёта и аудита, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: kosataya@ukr.net

UDC 657.24

Kosataya I. A. The Role and Place of Accounting in the Enterprise

Accounting takes one of the leading places in the system of enterprise management. It reflects the real processes of production, circulation, distribution, and consumption, comprising the information base for characterization of financial status and planning the activities of enterprise. Using the information provided by accounting, one can develop a strategy for the functioning of enterprise, including the following: 1) efficient use of available resources; 2) control of the current activity of enterprise; 3) planning its strategy and tactics; 4) eliminating subjectivity in the managerial decision-making; 5) forecasting indicators of the enterprise development, and 6) finding reserves to enhance the efficiency of its work. Thus, the accounting system is of great importance to the work of any enterprise, is designed to provide complete, accurate and reliable information to make informed managerial decisions, both by internal and by external users.

Keywords: accounting, enterprise, managerial accounting, decision-making.

Fig.: 2. **Bibl.:** 12.

Kosataya Inna A. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Statistics, Accounting and Auditing, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: kosataya@ukr.net

Бухгалтерський облік – об'єктивна необхідність кожного підприємства, організації та установи. Як зазначено в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], бухгалтерський

облік ведеться на підприємстві з моменту його створення і до моменту його ліквідації і не залежить від організаційної форми та форми власності. Бухгалтерський облік підприємницької діяльності забезпечує власника

інформацією про наявність та рух активів підприємства, про зміни у власному капіталі, наявність довгострокових і поточних зобов'язань, надає дані для проведення економічного, фінансового та стратегічного аналізу з метою прийняття відповідних управлінських рішень.

Установи бюджетної сфери економіки за допомогою бухгалтерського обліку контролюють цільове й економне використання бюджетних асигнувань, а також забезпечують збереження матеріальних і нематеріальних активів, коштів, що знаходяться в розрахунках, виконання кошторисів і бюджетів різних рівнів.

Бухгалтерський облік фінансово-кредитних установ забезпечує облік руху грошових коштів за безготівковими розрахунками з юридичними і фізичними особами, рух готівкових коштів по касі, кредитних операцій, отриманих доходів, а також активів і зобов'язань самої установи.

Бухгалтерський облік – це одна з економічних наук, що має свій предмет і методи.

Метою даної статті є дослідження ролі та місця бухгалтерського обліку на підприємстві.

У сучасному понятті бухгалтерський облік виник у XIII–XIV століттях у північних містах Італії. Про це свідчать записи про ведення бухгалтерського обліку в торгових фірмах Флоренції (1300 р.), муніципальних записях Генуї (1340 р.).

Вперше систематизація обліку була проведена італійським математиком, ченцем Лукою Пачолі (1445–1515 рр.). Він написав і видав у 1494 р. «Трактат про рахунки і записи» [2], де описав і систематизував методику, розроблену італійськими купцями для обліку своїх торгових справ. Цій Трактат був переведений і виданий, породивши послідовників в Німеччині, Франції, Англії. Фактично Лука Пачолі заклав фундамент базової облікової моделі, використовуваної і сьогодні.

Поступове ускладнення бухгалтерського обліку відбувалося в міру розширення масштабів промислового виробництва – провідної галузі економіки. Якісні зміни бухгалтерський облік зазнав протягом XX ст., коли стався науково-технологічний стрибок у розвитку продуктивних сил, трансформувався механізм ринкової економіки, почалася глобалізація світових економічних відносин. З'являються нові об'єкти обліку, ускладнюються методи оцінки об'єктів обліку, змінюються корінні підходи до вимог бухгалтерського обліку. Він все більше і більше перетворюється з реєстратора господарських операцій на інструмент прогнозування наслідків управлінських рішень, у різних країнах виникає питання про гармонізацію процедур бухгалтерського обліку.

На сьогодні питанням визначення ролі та місця бухгалтерського обліку на підприємстві займаються багато українських і зарубіжних учених, зокрема слід згадати: О. Бородкіна, Ф. Бутинця, А. Герасимовича, Л. Кіндрацьку, Н. Грабову, М. Кужельного, А. Кузьмінського, Ю. Кузьмінського, В. Линника, Н. Малюгу, Є. Мниха, М. Огійчука, О. Пироженко, В. Понікарова, Т. Серікову, М. Чумаченка, В. Швеця [3–7].

Необхідно також відмітити роботи таких зарубіжних учених, як Х. Андерсон, А. Алчерч, Р. Каплан, Д. Колдуел, Д. Нортон, В. Палій, М. Х. Б. Перер, Д. Фостер, Е. Хендріксен, Ч. Хорнгрен та ін. Проте, незважаючи на велику кількість наукових досліджень як в Україні, так і за кордоном, залишається багато проблемних питань, що потребують уточнення [8–10].

Кожне підприємство, незалежно від його величини і форми власності, зобов'язане вести бухгалтерський облік з дня його створення і до дня його ліквідації (припинення діяльності). Виникає питання, а що ж саме підлягає обліку на підприємстві? На це питання спробуємо відповісти таким чином.

У момент створення (утворення) підприємства його засновниками створюється стартовий (статутний) капітал, тобто початкова сума внесків, необхідна для початку діяльності підприємства. Внески засновниками можуть бути зроблені як у грошовій, так і в матеріальній формі (сировина і матеріали, основні засоби, нематеріальні активи тощо). Грошові кошти можуть бути внесені в касу підприємства або на поточний рахунок в банку як в національній (гривнях), так і в іноземній валюті. Матеріальні ресурси – на склад або під звіт працівнику підприємства.

Таким чином, перші кроки бухгалтерського обліку на підприємстві починаються з обліку установчих внесків (статутного капіталу) та тих, що утворилися за рахунок його активів у вигляді основних засобів, нематеріальних активів, сировини, матеріалів, грошових коштів та ін.

Далі підприємство починає свою роботу і за рахунок стартового капіталу набуває сировину, паливо та інші товарно-матеріальні цінності, необхідні для його статутної діяльності. У цьому випадку ведеться облік придбаних і оприбуткованих на склад товарно-матеріальних цінностей, розрахунків з постачальниками й іншими кредиторами. Усе це разом узятє ми називаємо «урахуванням процесу постачання».

На *рис. 1* і *рис. 2* наведено схеми загального обліку витрат на придбання продукції (товарів) для підприємств в оптовій і роздрібній торгівлі відповідно.

Для виготовлення готової продукції сировина і матеріали зі складу передаються у виробництво, де робочі виробляють готові вироби. За працю підприємство нараховує працівникам заробітну плату, робить відрахування до фондів соціального страхування. На основні засоби (будівлі, споруди, верстати та обладнання, транспортні засоби), які беруть участь у випуску готової продукції, нараховується так звана амортизація. Усе перераховане фіксується бухгалтерським обліком і відноситься до обліку процесу виробництва.

Виготовлена продукція з виробництва передається на склад готових виробів. Тут вона пакується і відвантажується покупцям. Оплата готової продукції (виробів) покупцями надходить на поточний рахунок в банку або в касу підприємства. У цьому випадку бухгалтерський облік охоплює наявність та рух готової продукції на складі, відвантаження покупцям, розрахунки з покупцями, включаючи надходження виручки за реалізовану

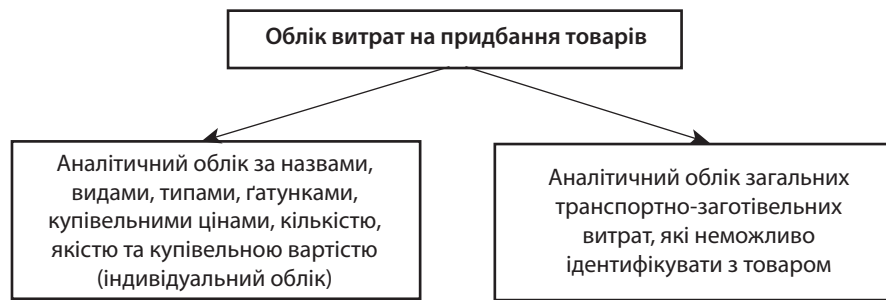

Рис. 1. Схема загального обліку витрат на придбання продукції (товарів) для підприємств оптової торгівлі [11]

Рис. 2. Схема загального обліку витрат на придбання продукції (товарів) для підприємств роздрібно́ї торгівлі [11]

(відвантажену) готову продукцію, а також наявність по ним заборгованості, фіксує всі витрати, пов'язані зі збутом продукції. Усе це ми можемо називати «бухгалтерським обліком процесу збуту».

Отже, бухгалтерському обліку піддаються наявність і рух усіх видів коштів підприємства та джерела їх утворення.

Бухгалтерський облік – одна з головних функцій управління підприємством, що видно із самого його визначення. Нам відомо, що бухгалтерський облік – це система спостереження, вимірювання, реєстрації, обробки і передачі апарату управління інформації щодо господарської діяльності підприємства, організації, установи, тобто бухгалтерський облік виконує одночасно облікову і інформаційну функції, узагальнюючі фактичну інформацію про господарську діяльність [12].

У процесі обліку здійснюється контроль за правильністю оформлення документації та законністю господарської операції, яку проведено. Крім того, здійснюється контроль витрачання сировини, матеріалів для виробництва продукції, робіт, послуг, за дотриманням кошторисів на адміністративні та збутові витрати, за своєчасністю розрахунків з покупцями і постачальниками і т. ін. Отже, бухгалтерський облік у процесі управління виконує функцію контролю.

Необхідно також акцентувати увагу на тому, що бухгалтерський облік на підприємстві виконує ще й функцію зворотного зв'язку. Це означає, що інформація, яка міститься в бухгалтерському обліку, від виконавця надходить керівництву, а керівництво на її основі приймає управлінське рішення і направляє його для реалізації виконавцю. Таким чином, відбувається обмін інформацією між виконавцем і керівництвом підприємства через систему бухгалтерського обліку.

Крім перерахованих функцій, бухгалтерський облік виконує важливу аналітичну функцію. Використовуючи її, встановлюють причини відхилень фактичних результатів від запланованих, проводять розрахунок резервів підвищення ефективності діяльності підприємства, визначають наслідки управлінських рішень, встановлюють планові завдання на перспективу виходячи з досягнутого тощо.

Функції бухгалтерського обліку сприяють вирішенню його проблемних завдань. До основних завдань бухгалтерського обліку слід віднести:

- ✦ збір, обробку і відображення первинних даних про господарську діяльність підприємства;
- ✦ систематизацію даних з метою узагальнення і одержання підсумкової інформації про господарську діяльність;
- ✦ забезпечення необхідними даними зацікавлених осіб з метою здійснення контролю за виконанням планів (прогнозів) діяльності, режимом економії.

Осмиливши функції і завдання бухгалтерського обліку, можна сформулювати його мету: забезпечення інформацією про господарську діяльність підприємства зацікавлених осіб (власників, менеджерів, кредиторів, інвесторів, державних органів) для прийняття управлінських рішень.

Як ми вже зазначали вище, бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Як економічна наука він призначений для вивчення предмета, методу й організації обліку на підприємстві з дня його реєстрації до ліквідації. Особливістю бухгалтерського обліку є те, що всі господарські операції, враховані в натуральних (кілограми, метри, штуки,

метри квадратні, метри кубічні та ін.) і трудових (годину, день, місяць тощо) вимірниках, обов'язково узагальнюються в грошовому вимірнику.

Предмет бухгалтерського обліку – це стан господарських засобів підприємства, джерела їх формування (утворення), господарські процеси і операції з метою формування інформації для різних груп користувачів.

Якщо говорити про бухгалтерський облік на підприємстві, то його предметом в загальних рисах ми можемо назвати господарську діяльність. Сутність предмета бухгалтерського обліку розкривається через його об'єкт. Задля здійснення господарської діяльності підприємство набуває такі засоби, як обладнання, сировина, матеріали, будівлі тощо. Бухгалтерський облік відображає їх надходження, наявність, рух, стан і використання. Отже, господарські засоби є *об'єктом* бухгалтерського обліку. Ці засоби формуються за рахунок різних джерел: коштів засновників, бюджетних асигнувань, банківських кредитів і т. ін. Облік джерел утворення господарських засобів здійснюється за допомогою бухгалтерського обліку. Отже, об'єктом бухгалтерського обліку є також джерела утворення господарських засобів.

Діяльність підприємств виробничої сфери складається з ряду процесів:

- ✦ постачання (придбання сировини, матеріалів, палива для потреб виробництва);
- ✦ виробництва (виготовлення готової продукції, виконання робіт, надання послуг);
- ✦ реалізації (продаж покупцям готової продукції).

Перераховані господарські процеси також є об'єктом бухгалтерського обліку.

Усі об'єкти обліку слід розглядати з двох позицій: *по-перше*, це забезпечення господарської діяльності, тобто господарські кошти підприємства та їх джерела; *по-друге*, складові господарської діяльності, тобто господарські процеси та їх результати.

Для здійснення господарської діяльності необхідні відомості про господарські засоби підприємства та джерела їх утворення. Господарські засоби підприємства групують за такими складовими:

- 1) склад і розміщення;
- 2) функціональна участь у господарському процесі;
- 3) джерела утворення і цільове фінансування.

Господарська діяльність підприємства різноманітна і досить складна. Сутність бухгалтерського обліку полягає не тільки у відображенні цієї діяльності, але і в тому, щоб забезпечити ефективне управління господарством з урахуванням складного взаємозв'язку між елементами управлінської системи. Вирішити це завдання можна лише з використанням комплексу способів бухгалтерського обліку.

Метод бухгалтерського обліку становить сукупність способів і прийомів, за допомогою яких господарська діяльність підприємства відображається в обліку. У результаті цього забезпечується отримання, обробка і видача облікової інформації для використання її у процесі управління.

Однією з головних складових господарської діяльності будь-якого підприємства є основні засоби. Стан основних засобів підприємства багато в чому визначає його технічний і технологічний рівні, асортимент, якість продукції, що випускається, і послуг, що надаються.

Організація й облік основних засобів – складна ділянка роботи бухгалтерії. Відображення багатьох операцій з основними засобами викликає певні складнощі, обумовлені суперечливістю і частими змінами законодавчої та нормативної бази. Суми по операціях з основними засобами досить великі і допущені помилки можуть призвести до значних втрат. Тому для ефективного використання основних засобів необхідний їх якісний бухгалтерський облік.

Задля побудови ефективної системи обліку на підприємстві має бути належна організація та методика ведення бухгалтерського обліку, мають бути чітко прописані правила оподатковування господарських операцій відповідно до чинного законодавства, звісно, з урахуванням специфіки діяльності підприємств, які належать до різних галузей господарювання.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна зазначити, що бухгалтерський облік посідає одне з провідних місць у системі управління підприємством. Він віддзеркалює реальні процеси виробництва, обігу, розподілу і споживання та становить інформаційну базу для характеристики фінансового стану й планування діяльності підприємства. За допомогою інформації, яку надає бухгалтерський облік, можна виробити стратегію функціонування підприємства, що включає таке: 1) найефективніше використання наявних ресурсів; 2) контроль поточної діяльності підприємства; 3) планування його стратегії й тактики; 4) усунення суб'єктивності під час прийняття управлінських рішень; 5) прогнозування показників розвитку підприємства; 6) знаходження резервів щодо підвищення ефективності його роботи.

Отже, можна зробити висновок, що система бухгалтерського обліку має неабияке значення для роботи будь-якого підприємства, оскільки покликана надавати повну, точну й достовірну інформацію для прийняття виважених управлінських рішень як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-14 (у редакції від 25.06.2016 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

2. Лука Пачоли. Трактат о счетах и записях. URL: <https://buhlabaz.ru/primeriKNIG/lp.pdf>

3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Житомир: ПП «Рута», 2005. 756 с.

4. Облік і аудит у банках: підручник/А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, Т. В. Кривов'яз та ін. Київ: КНЕУ, 2004. 536 с.

5. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: підручник/за ред. М. В. Кужельного. 6-те вид. Київ: А. С. К., 2005. 266 с.

6. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Київ: КНЕУ, 2001. 334 с.

- 7. Мних Є. В., Барабаш Н. С.** Фінансовий аналіз: підручник. Київ: КНЕУ, 2010. 412 с.
- 8. Мэтьюс М. Р., Перера М. Х. Б.** Теория бухгалтерского учета/пер. с англ. Москва: Аудит, ЮНИТИ, 1999. 663 с.
- 9. Хендриксен Е.** Гармонізація та стандартизація обліку в умовах глобалізації. URL:http://stud.com.ua/41482/audit_ta_buhoblik/garmonizatsiya_standartizatsiya_obliku_umovah_globalizatsiyi
- 10. Каплан Р. С., Нортон Д. П.** Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию/пер. с англ. Москва: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003. 304 с.
- 11. Лень В. С., Гливенко В. В.** Бухгалтерський облік у галузях економіки. Чернігів: ЧДТУ, 2013. 451 с.
- 12.** Бухгалтерский учет: учебное пособие/под общ. ред. П. С. Тютюнника. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2008. 504 с.

REFERENCES

- Butynets, F. F. *Bukhhalterskyi finansovyi oblik* [Accounting financial accounting]. Zhytomyr: Ruta, 2005.
- Bukhgalterskiy uchet* [Accounting]. Kharkiv: INZhEK, 2008.
- Herasymovych, A. M. et al. *Oblik i audyt u bankakh* [Accounting and audit in banks]. Kyiv: KNEU, 2004.

- Hrabova, N. M. *Teoriia bukhhalterskoho obliku* [Accounting theory]. Kyiv: A. S. K., 2005.
- Kuzhelnii, M. V., and Linnyk, V. H. *Teoriia bukhhalterskoho obliku* [Accounting theory]. Kyiv: KNEU, 2001.
- Khendriksen, E. "Harmonizatsiia ta standartyzatsiia obliku v umovakh hlobalizatsii" [Harmonization and standardization of accounting in the context of globalization]. http://stud.com.ua/41482/audit_ta_buhoblik/garmonizatsiya_standartizatsiya_obliku_umovah_globalizatsiyi
- Kaplan, R. S., and Norton, D. P. *Sbalansirovannaya sistema pokazateley. Ot strategii k deystviyu* [A balanced scorecard. From strategy to action]. Moscow: Olimp-Biznes, 2003.
- [Legal Act of Ukraine] (2016). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
- Len, V. S., and Hlyvenko, V. V. *Bukhhalterskyi oblik u haluziakh ekonomiky* [Accounting in branches of economy]. Chernihiv: Ch-DTU, 2013.
- Mnykh, Ye. V., and Barabash, N. S. *Finansovyi analiz* [Financial analysis]. Kyiv: KNEU, 2010.
- Metyus, M. R., and Perera, M. Kh. B. *Teoriya bukhgalterskogo ucheta* [Accounting theory]. Moscow: Audit; YUNITI, 1999.
- Pacholi, L. "Traktat o schetakh i zapisyakh" [The treatise about accounts and records]. <https://buhlabaz.ru/primeriKNIG/lp.pdf>